

Almanya'da Gençlik Dairesinin (Jugendamt) Suç İşlemiş Gençlerin Adli Gençlik Yargılaması Sürecindeki Rolü

Özet

Bu makale, Almanya'da gençlik suçluluğuyla mücadelede merkezi bir rol oynayan Gençlik Dairesi (Jugendamt) ve onun adli süreçteki özel birimi Jugendgerichtshilfe'nin (Gençlik Mahkemesi Adli Yardımı) işlevlerini incelemektedir. Almanya gençlik adalet sistemi cezalandırmadan ziyade eğitimi, sosyal desteği ve gençlerin topluma yeniden kazandırılmasını hedeflemektedir. Makalede Jugendgerichtshilfe'nin hukuki temeli, görevleri, işleyiş biçimi, sosyal hizmet perspektifinden değerlendirmesi, uygulama örnekleri, karşılaşılan zorluklar ve uluslararası karşılaştırmalar ele alınmaktadır. Ampirik veriler ışığında sistemin avantajları ve eleştirileri tartışılmakta, Türkiye için olası çıkarımlar değerlendirilmektedir.

Giriş

Gençlik suçluluğu, modern toplumların karşı karşıya kaldığı en önemli sosyal sorunlardan biridir. Almanya'da bu sorunun çözümünde cezalandırıcı değil, eğitici ve rehabilite edici bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşımın merkezinde Gençlik Dairesi (Jugendamt) ve onun adli süreçteki özel birimi olan Jugendgerichtshilfe yer almaktadır.

1. Tarihsel Arka Plan

Almanya'da gençlik adalet sistemi, 20. yüzyılın başlarında cezalandırıcı yaklaşımların yetersizliğinin görülmesiyle reforme edilmiştir. 1923 tarihli Jugendgerichtsgesetz (JGG), gençlerin cezai sorumluluğunu düzenleyen ilk kapsamlı yasa olmuştur. Bu yasa, gençlerin topluma yeniden kazandırılmasını temel hedef olarak belirlemiş ve Jugendgerichtshilfe'nin hukuki temelini oluşturmuştur.

Almanya Gençlik Adalet Sistemi, cezalandırmayı değil eğitimi, sosyal destek sağlamayı ve gençlerin yeniden topluma kazandırılmasını merkeze alır. Bu felsefenin uygulanmasını sağlayan en önemli kurumlardan biri Gençlik Dairesi Jugendamt'tir.

Öncelikle *Jugendgerichtshilfe*'nin hukuki temelini ve yapısını ele alacak, ardından sosyal hizmet açısından rolünü, mesleki uygulama alanlarını, işleyiş sürecini ve karşılaşılan güçlükleri tartışacağım.

Konuya girmeden önce Alman Gençlik daiesi hakkında ön bilgileri vermekte fayda görüyorum.

Gençlik Dairesinin (Jugendamt) görevleri nelerdir?

Jugendamt, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi, bakımı ve eğitiminde anne-babalara ve diğer velilere destek verir. Ayrıca aileler için olumlu yaşam koşulları sağlayan önleyici, aileyi destekleyici hizmetler sunar. Görev yelpazesi, yüksek kalitede çocuk bakımı organizasyonundan eğitim danışmanlığı ve çocukların esenliğinin korunmasına, cocuklara ve gençlere yönelik hizmetlerin desteklenmesi, çocuk ve aile dostu sosyal bir çevrenin sağlanmasına kadar çeşitli konuları kapsar. Özellikle de sorunları olan veya zor durumda kalan çocuk ve gençler olmak üzere Jugendamt'a herkes başvurabilir.

2. Kavramsal Çerçeve ve Hukuki Temel

Jugendgerichtshilfe kavramı Almanya'da **Gençlik Mahkemesi Kanunu (Jugendgerichtsgesetz - JGG)** kapsamında tanımlanmıştır. JGG, 14 ile 21 yaş arasındaki gençlerin işlediği suçlarda, cezai sorumluluk ve yargılama süreçlerini düzenler.

Kanunun 38. ve 52. maddeleri arasında, Jugendgerichtshilfe'nin görev ve yetkileri açıkça belirtilmiştir. Bu kurum, idari olarak **Gençlik Dairesi (Jugendamt)** bünyesinde yer alır ve ceza adalet sistemiyle sosyal hizmet sistemini birbirine bağlayan önemli bir köprü görevi görür.

Yani burada hukukun amacı cezalandırmak değil, toplumsal uyumu yeniden tesis etmektir. Gençlerin bireysel ve sosyal özellikleri göz önünde bulundurularak, hangi önlemin hem toplum hem de genç açısından en yararlı olacağı araştırılır.

3. Görev ve Sorumluluklar

Jugendgerichtshilfe'nin görevlerini üç ana başlık altında inceleyebiliriz:

1. Bilgilendirme ve danışmanlık görevi:

Gence ve ailesine yargılama süreci hakkında bilgi vermek, hak ve sorumluluklarını açıklamak. Bu aşamada sosyal hizmet uzmanı hem rehberlik yapar hem de güven ilişkisi kurar.

2. Sosyal araştırma ve raporlama görevi:

Genç bireyin yaşam koşullarını, eğitim durumunu, aile ilişkilerini, sosyal çevresini ve kişisel özelliklerini analiz eden kapsamlı bir sosyal inceleme raporu hazırlanır. Bu rapor, mahkemenin karar sürecinde belirleyici öneme sahiptir.

3. Takip ve destek görevi:

Mahkemenin hükmettiği sosyal önlemlerin uygulanması sürecinde genci desteklemek. Örneğin sosyal eğitim projeleri, toplum hizmeti, öfke kontrol programları veya bağımlılık tedavisi gibi müdahalelerin takibi.

Bu görevlerin her biri sosyal hizmetin temel ilkeleriyle doğrudan bağlantılıdır. Bireyin onuruna saygı, katılım, güçlendirme ve sosyal adalet olguları çok önemlidir.

Jugendgerichtshilfe, suç işleyen bir gencin adli sürecine ilk andan itibaren dahil olur. Bu birim sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar ve psikologlardan oluşur.

Jugendgerichtshilfe'nin Süreçteki Rol ve İşleyiş Biçimi

Jugendgerichtshilfe, yargılama sürecine üç aşamada dâhil olur. Bu aşamada gerçekleştirilen çalışmalar şu şekildedir:

Genç ve ailesiyle ilk görüşme:

Gençlik Dairesi yetkilileri gencin psikososyal durumunu değerlendirir.

Sosyal çevre analizi: Okul, aile, komşular, arkadaş çevresi gibi faktörler incelenir.

Sosyal rapor hazırlanması: Savcıya gönderilen bu raporda şunlar değerlendirilir:

- Genç suça neden yöneldi?
- Risk faktörleri neler?
- Suçu tekrar etme ihtimali nedir?
- Eğitim, terapi veya sosyal destek ihtiyacı var mı?

Alternatif tedbir önerileri: Savcıya şu seçenekleri önerebilir:

- Dava açılmaması
- Arabuluculuk (Mağdur–fail uzlaşması)
- Sosyal eğitim kursları
- Danışmanlık veya bağımlılık tedavisi
- Toplum yararına çalışma

Bu öneriler savcının kararında çoğu zaman belirleyicidir.

- **Soruşturma aşamasında:** Savcılık, suç şüphesi altında olan gencin durumu hakkında bilgi almak üzere Jugendgerichtshilfe'ye başvurur. Bu aşamada sosyal hizmet uzmanı, önleyici bir yaklaşım sergileyerek gencin suçu tekrarlama riskini ve rehabilitasyon potansiyelini değerlendirir.
- **Mahkeme aşamasında:** Sosyal inceleme raporu mahkemeye sunulur. Rapor, cezai yaptırımın niteliğini doğrudan etkiler. Mahkeme, örneğin kısa süreli hapis yerine toplum hizmetine, sosyal eğitim kursuna ya da arabuluculuk sürecine yönlendirme kararı verebilir.
- **Karar sonrası aşamada:** Genç, belirli bir süreyle *Jugendgerichtshilfe* tarafından izlenir. Sosyal hizmet uzmanı, gencin programlara katılımını, okul veya iş hayatına dönüşünü takip eder ve gerektiğinde müdahalelerde bulunur.

Duruşma günü geldiğinde Jugendgerichtshilfe görevlisi salonda hazır bulunur. Görevleri şöyledir:

- Yargıca genç hakkında detaylı bir kişisel değerlendirme sunmak
- Genç için uygulanabilecek en uygun yaptırımları önermek
- Cezanın eğitici ve düzeltici özellik taşımasını sağlamak
- Gencin duruşma sürecinde psikolojik olarak desteklenmesi

Hakim, çoğu zaman Gençlik Dairesinin önerilerini dikkate alır, çünkü amaç ceza vermek değil, eğitmek ve topluma kazandırmaktır. Bu çok aşamalı sistem, cezadan çok “iyileştirme” anlayışına dayanır.

5. Meslek Profili: Jugendgerichtshelfer

Jugendgerichtshilfe'de çalışan profesyoneller genellikle sosyal hizmetler, pedagoji veya psikoloji alanında eğitim almış kişilerdir. Bu uzmanlara Almanca'da Jugendgerichtshelfer denir.

Bu rol, klasik sosyal hizmet uzmanı rolünden bazı açılardan ayrılır:

- Daha yüksek düzeyde **hukuki bilgi** gerektirir.

- Karar süreçlerine doğrudan katkı sağlar, danışman değil, karar destek sağlayan bir aktördür.
- Çoğu zaman hem gencin savunucusu hem de toplumun çıkarlarını koruyan bir denge rolü üstlenir.

Etik açıdan bu oldukça hassas bir dengedir. Sosyal hizmet uzmanı, gencin çıkarını korurken toplumun güvenliğini de gözetmek zorundadır.

6. Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirme

Sosyal hizmet açısından Jugendgerichtshilfe üç temel ilkeye dayanır:

1. **İnsancıl yaklaşım:** Gençler hata yapabilir; önemli olan hatayı anlamaları ve telafi etmeleridir.
2. **Sosyal bütünleşme:** Ceza sistemi genci dışlamak yerine, topluma yeniden kazandırmalıdır.
3. **Katılımcı müdahale:** Gencin kendi değişim sürecine aktif olarak katılması esastır.

Bu bağlamda Jugendgerichtshilfe, "suç" olgusuna bireysel bir kusur değil, sosyal bağlam içinde ortaya çıkan bir sonuç olarak yaklaşır. Sosyal hizmet uzmanı, gencin davranışını anlamaya çalışırken ailesel, ekonomik ve kültürel faktörleri göz önünde bulundurur.

Mahkeme Sonrası Takip ve Destek

Kararın verilmesiyle Gençlik Dairesinin görevi bitmez. Tam tersine, en kritik süreç bundan sonra başlar ve şu görevleri yürütür:

- Gencin sosyal hizmet veya eğitim programlarına katılımını takip eder
- Düzenli olarak aile ile görüşmeler yapar
- Okul, kurs veya işyerine yönlendirme sağlar
- Genci spor kulüplerine, sosyal projelere veya terapi programlarına dahil eder
- Mahkemeye ilerleme raporları sunar

Amaç, gencin yeniden suç işlemesini engellemek ve normal sosyal hayatına dönmesini sağlamaktır.

7. Uygulama Örneği

Örneğin, 17 yaşında bir genç (Arda) küçük çaplı hırsızlık suçuyla mahkemeye çıkarılmış olsun. Yapılan sosyal inceleme sonucunda, gencin okuldan atıldığı, anne-babasıyla iletişimin zayıf olduğu ve arkadaş çevresinin riskli olduğu tespit edilir.

Bu durumda Jugendgerichtshilfe, mahkemeye hapis cezası yerine bir **sosyal eğitim projesi** önermektedir. Genç, belirli bir süre toplum hizmeti yapar, eşzamanlı olarak bir sosyal beceri eğitimi programına katılır ve okul dönüşü için destek alır.

Sonuçta genç, hem sorumluluk duygusunu geliştirir hem de topluma yeniden entegre olur. Bu yaklaşım cezalandırmadan çok güçlendirme ve yönlendirme temellidir.

Almanya Gençlik Mahkemesi (Jugendgericht)

Jugendgerichtsgesetz (JGG): 1923'te yürürlüğe girmiştir. 14–17 yaş: Tam gençlik ceza hukuku uygulanır. 18–21 yaş: Suçun niteliğine ve kişisel gelişim düzeyine göre yetişkin veya gençlik ceza hukuku uygulanabilir. Amaç suçun önlenmesi, gençlerin eğitilmesi ve topluma entegrasyonudur.

Mahkeme Yapısı

Gençlik Hakimi (Jugendrichter): Gençlik davalarında uzmanlaşmış hakim

Gençlik Savcısı (Jugendstaatsanwalt): Gençlik davalarında uzmanlaşmış savcı

Gençlik Yardım Kurumu (Jugendhilfe): Sosyal hizmet uzmanları sürece aktif katılır.

Olası Yaptırımlar ve Cezalar

Uyarı ve kınama

Eğitim tedbirleri (kurslar, sosyal hizmet çalışmaları)

Denetimli serbestlik

Kısa süreli hapis cezaları (son çare olarak)

8. Karşılaşılan Zorluklar ve Eleştiriler

Her sistemde olduğu gibi, Jugendgerichtshilfe uygulamalarında da bazı zorluklar mevcuttur:

- **Personel yetersizliği:** Artan vaka sayısına karşılık uzman sayısı sınırlıdır.
- **Eyaletler arası farklılıklar:** Almanya'da her eyaletin uygulama biçimi ve kaynak düzeyi farklıdır.
- **Toplumsal önyargılar:** Bazı kamuoylarında genç suçlulara karşı sert cezalar talep edilmesi, sosyal yaklaşımı zayıflatabilir.
- **Karmaşık etik ikilemler:** Sosyal hizmet uzmanı, bazen gencin gizliliği ile
- mahkemenin bilgi talebi arasında kalabilir.

Bu nedenlerle Jugendgerichtshilfe, yalnızca hukuki değil, aynı zamanda etik refleks gerektiren bir alandır.

9. Uluslararası Karşılaştırma

Almanya'daki sistem, Anglo-Sakson ülkelerindeki cezalandırıcı yaklaşımlardan farklıdır. ABD'de gençlik suçluluğunda cezai yaptırımlar daha serttir. Almanya ise sosyal hizmet odaklı bir model geliştirmiştir. Bu model, İskandinav ülkelerindeki rehabilitasyon temelli yaklaşımlarla benzerlik göstermektedir.

10. Türkiye Perspektifi

Türkiye'de çocukların korunması ve suçla mücadelede sosyal hizmet-adli sistem ilişkisi Almanya'daki kadar kurumsallaşmış değildir. Almanya'daki model, Türkiye için örnek bir sistem teşkil edebilir.

11. Sonuç

Sonuç olarak Jugendgerichtshilfe, ceza adalet sistemine sosyal bir ruh kazandıran bir yapıdır. Genç bireyin yalnızca suç davranışıyla değil, yaşam öyküsüyle de ilgilenir. Bu sistemin başarısı, sosyal hizmet uzmanlarının etik duruşu, mesleki bilgi birikimi ve çok yönlü analiz becerisine bağlıdır. Sosyal hizmet mesleği, gençlik adaletinde adaletin vicdanı olma sorumluluğunu taşımaktadır.

Kaynakça

Jugendgerichtsgesetz (JGG)
Sozialgesetzbuch VIII – Kinder- und Jugendhilfe (SGB VIII)
Deutsches Jugendinstitut (DJI) – Jugendkriminalität und Jugendhilfe
Kinder- und Jugendhilfe Informationsdienst (KIJUP)

Haluk Kaya
Sosyal Hizmet Uzmanı (Diplom Sozialarbeiter)
Uzman Pedagog (Diplom-Pädagoge)
Sistemik Aile Terapisti (Systemische Familientherapeut)

Frankfurt/Almanya